

Література:

1. Василь Кричевський: орнаментні композиції: альбом / передм. М. Р. Селівачов, А. О. Пучков; упоряд. О.О. Савчук Харків: Видавець Олександр Савчук, 2023. 312 с.
2. Манько В. Українська народна писанка. Львів: Свічадо, 2001. 81 с.
3. Сковронський Б. В. Орнамент як семантико-комунікативний феномен. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 2015, 6: 137-140.
4. Riisberg V., Munch A. Decoration and Durability: Ornaments and their 'appropriateness' from fashion and design to architecture. *Artifact*. 2015. Vol. 3. P. 5.1–5.13 DOI: 10.14434/artifact.v3i3.3918

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-500-9-53>

ПОРІВНЯННЯ РЕАЛІСТИЧНОГО ТА ІНТУЇТИВНОГО ПІДХОДІВ У МЕТОДИЧНИХ ЗАСАДАХ НАВЧАННЯ РИСУНКУ: ПЕРЕВАГИ, НЕДОЛІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Прокопович Т. А.

*кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри, доцент кафедри образотворчого мистецтва
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

В епоху сучасного розвитку засобів фотофіксації і штучного інтелекту постала проблема методів пізнання навколишньої дійсності і їх відображення в мистецтві. Серед юних художників постало питання чи варто опиратися на реалізм і академізм, чи все ж рухатися творчо-інтуїтивним шляхом. Ці два шляхи доволі різні, але на нашу думку, для успішного оволодіння мистецтвом рисунку варто обирати переваги обох.

Методичні основи з навчального рисунку охоплюють широкий спектр тем, від базових принципів композиції та перспективи до використання різних медіа і технік [3]. В основі навчального рисунку закладені положення про методи пізнання навколишньої дійсності, закономірності явищ природи, закони перспективи, пластична анатомія, теорія тіней, а також поетапність ведення роботи над рисунком [2]. Правильне розуміння цих основних положень допоможе здобувачу освіти оволодіти методологічними основами рисунку, адже рисунок – це діалог між людиною і реальністю. Через око, руку і думку художник намагається зрозуміти сутність об'єкта, не лише його зовнішній вигляд.

Важливим першим етапом на шляху розкриття техніки побудови зображення є аналіз природи, її пізнання і вивчення. Перед складністю і безкінечністю форм і явищ природи юний художник часто розгублюється, тому логіка і розуміння, що пізнання дійсності підпорядковується одним і тим самим законам пізнання реальності дозволяє приблизитись до істини. Живе споглядання і абстрактне мислення – це один з шляхів пізнання об'єктивної реальності [1].

Художник-початківець, зазвичай обмежується в поверхневому спостереженні природи, не вникаючи у філософський підтекст і вважає що цього достатньо. Цей шлях доволі примітивний, він сприяє розвитку помилкового бачення, так званого «кліпового мислення», простого зображення форми чи об'єкту.

Відношення художника до природи і реальної дійсності завжди викликало суперечки. Існує два напрями розвитку естетики – ідеалістична і матеріалістична. Представники ідеалістичної теорії вважають, що первинним для художника повинно бути натхнення і відчуття, а натомість матеріалісти вважають, що реальний світ є первинним і мистецтво є відображенням матеріальної дійсності. Ці два погляди мають місце бути в мистецтві малюнку. Вони можуть існувати разом і по-окремо. Художники-реалісти зображують навколишню дійсність правдиво і точно, при цьому реальна дійсність є основою в їх творчості. Це не є погано, так як це можливе лише при детальному вивченні природи. Вони намагаються вивчити закони розвитку і побудови природи, характерні конструктивні особливості, детально її вивчаючи. Художники-реалісти завжди виступали за реалістичне і правдиве відображення дійсності, яке є зрозумілим для всіх.

Натомість художники-ідеалісти не ставлять перед собою таких завдань. Вони опираються на інтуїцію, випадкове співпадіння якихось явищ, філософський підхід і т.д.. Вони відкидають правила академізму, закони реалістичного малюнку, логічне мислення, старі академічні школи.

Інтуїтивний напрям в мистецтві має місце бути в творчій сфері, але на нашу думку, студентам-художникам в будь якому випадку варто опиратися також і на академічне підґрунтя та базові знання з рисунку, що в свою чергу сприятиме більш вищому професіоналізму і розвитку художника в будь якому напрямку чи сфері його творчої діяльності.

Опираючись лише на інтуїтивне мислення, студент, малюючи з природи, часто намагається виправдати свої помилки і незнання побудови форми простою фразою: «Я так відчуваю, я так бачу», думаючи при цьому, що всі однаково можуть бачити і пізнавати природу. Проте, такий підхід є помилковим, так як навіть при простому спостереженні за падаючими тінями і перспективою їх сприйняття людиною буде залежати від наявності дефектів її органів зору, також існують психо-фізіологічні відмінності сприйняття одних і тих же предметів у різних людей. Тому, якщо всі люди бачать світ по-різному, то і відображати

вони можуть його також по-різному. У творчому малюнку, на відміну від навчального це допустимо [6].

В навчальному малюнку не допускається викривлення форм і поверхонь. Зображення повинно бути правдивим. Основним завданням академічного малюнку є правильність пізнання і відображення дійсності [4; 5]. До прикладу, при побудові тіла сидячої натури, може видаватися що кістки передпліччя довші за плечову кістку, а гомілкорова кістка довша стегнової. Багато студентів малюють ноги або надто малими, або надто великими.

Дуже часто такі помилки виникають, коли для малювання використовують фотореференси, при цьому забуваючи, що об'єктив фотокамери ще більше порушує і спотворює анатомічну побудову натури. Особливо чітко це проглядається при використанні фотореференсів з фронтальної камери телефону (порушені співвідношення 1/3 обличчя – лоб надто великий чи надто малий), або ж використанням фото де не враховано нахил камери під час фотографування – при цьому на фото спотворюються пропорції тіла фігури (голова може бути надто велика чи надто мала відносно тіла).

Також проблема використання фотореференсів при роботі над натюрмортом полягає в тому, що камера не передає в достатній кількості градацію світло-тонових відношень об'єктів, повітряну перспективу вирівнюючи експозицію автоматично. Використання студентами таких референсів, без базового знання академічного малюнку і пластичної анатомії призводить до грубих помилок в побудові світло-тіньових відношень.

В навчальному малюнку студенти повинен правильно бачити і зображати натуру і прагнути щоб зображення відповідало дійсності, було правильним і об'єктивним, слідуючи анатомічній побудові і пластичній анатомії, дивлячись «наскрізним баченням» побудови форми, і її світло-тіньової пластики і фактури. Те ж саме стосується світло-тонових рішень. Студент-початківець може бачити форму але робити грубі помилки у визначенні шкали тональності. Тому базові знання навчального академічного малюнку повинні бути присутні в обов'язковому порядку.

При малюванні з натури, здобувач повинен навчитись поєднувати результати споглядання і абстрактного, наскрізного бачення об'єкту. Обмеження пізнання зовнішньої дійсності лише через чуттєві, інтуїтивні форми, недооцінка абстрактного, та наскрізного бачення призведуть до неповного, можливо навіть помилкового чи спотвореного зображення об'єкту. В свою чергу, якщо студент опирається лише на абстрактне бачення, і наскрізну побудову, ігноруючи чуттєвість, може призвести до умовності і сухості зображення, втрату індивідуальності. Таким чином, малюючи з натури варто дотримуватись балансу між зовнішнім і внутрішнім аналізом форми.

Процес пізнання і відображення художником реального світу формується за рахунок розкриття і застосування на практиці законів природи, пропорцій, перспективи, закону тіней і тону в поєднанні з власним чуттєвим сприйняттям при створенні творчого продукту. Так як, лише художник, який досліджує натуру, форму, світло, фактуру, конструкцію і т.д, застосовує відповідні закономірності може бачити і відображати навколишню дійсність живою, відділяючи головне від другорядного.

Література:

1. Берlach О. П. Рисунок з основами перспективи. *Методичні рекомендації для студентів 1 курсу спеціальності «образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»*. Луцьк: Волинська обласна друкарня. 2022. 11 с.
2. Берlach О.. Графічні техніки в образотворчому мистецтві. *Навчальний посібник*. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2022. – 103 с.
3. Кардашов В.М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва: *Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2007. – 296 с.
4. Прокопович Т. А. Рисунок, як основа в живописі та скульптурі. *Актуальні проблеми розвитку українського мистецтва: культурологічний, мистецтвознавчий, педагогічний аспекти* : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2020. С. 86–89.
5. Прокопович Т. А., Галькун Т. Д. «Живопис, Рисунок, Скульптура»: *методичні вказівки до виконання практичних завдань з освітніх компонентів: «Живопис», «Рисунок» «Скульптура»*. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 31 с.
6. Прокопович, Т. (2021). Рисунок– як вид ілюстративного зображення м. Луцька ХІХ століття. *Fine Art and Culture Studies*, 2, 38–43, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2021-2-6>